

egyházunkat az önkényuralomnak. Egyházkerülete megbízásai mellett nem lehetett rendes gyülekezeti lelkész, de már 1956-ban vallotta, hogy minden leírt mondat a maga helyén épp úgy igehirdetés, mint a szószéken elmondott prédikáció. Ennek jegyében az egyház megerősödését szolgálta egyházkerületi tisztségviselőként a betűk erejével is. Hiszen 1959–1973 között a Református Szemle társszerkesztője, 1974–1984 között már püspökhelyettesként főszerkesztője. Az ő idejében az egyház egyetlen engedélyezett hivatalos folyóiratának az arcéle lényegesen megváltozott. Átvette benne a főszerepet a bibliai teológia, illetve az igehirdetés tudományával foglalkozó homiletika. Az ő érdeme is, hogy a kor politikuma csak egy-két vezércikkig jutott el, a folyóirat belső tartalmát nem érinthette meg. Továbbá az egyház megerősödését szolgálta a tudománnyal is.

Egyházkerületi tisztségviselőként 1973–1983 között, tíz évig kivette részét a teológusok oktatásából is. Erőteljes, dinamikus temperamentuma sokunk életében él még. Küzdelmünk a megmaradásért ma sem történhet másként, mint ahogy azt ő előttünk járóként bemutatta. Ha mindnyájan követnénk őt gyermekvállalásban, bátorságban és az igazunkért való kiállásban, akkor megmaradásunk biztosítva lenne az idők végezetéig. Tőkés István a 20. század élő történelme volt. Végigélte a testet gyilkoló két világégést, végigélte a lelket pusztító kommunizmust is. De a körülötte zajló változások ellenére ő változatlan maradt, mert hűséggel szolgálta azt, aki *tegnap, ma és mindörökké ugyanaz* (Zsid 13,8). Élete hívő élet volt, mert vallotta, hogy az igaz ember hitből él. Ebből táplálkozott hitvallásnak is beillő életbölcssége, mikor azt mondta: „Hitből kellene élni, ott nincsen árulás.”

Kató Béla

az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke

Végső búcsú a patriarchától

Eljöttünk, hogy végső búcsút vegyünk Erdély nagy szülöttétől, a matuzsálemi kort megélt patriarchától, Tőkés István professzortól, a tiszteletes és tudós prédikátortól. A föld számos tájáról érkezünk, azokból a kisebb és nagyobb magyar világokból, ahol tudják, még tudják, ha egy nagy szellem elmegy közülünk, akkor életparancs, hogy összegyülekezzünk. Az a koporsó, amit ilyen sokan állunk körül, nem a reménytelenséget sugallja, hanem az erőt. A hit erejét, az élet erejét, amelyben mi itt egymással osztozhatunk.

A patriarchákról azt mondja az Írás: az étellel betelve haltak meg. Tőkés István teljes életet élt, mondhatnánk, de mégsem mondhatjuk, mert ha szólhatna, tiltakozna. Hogyan lehetne teljes élete egy embernek, akinek a 21. században is a vállára kellett vennie a magyarságnak a 20. századból örökölt terheit? Miként élhetne teljes életet az, aki sohasem tudta, s nem is akarta egyéni és családi boldogságát elválasztani egyháza és népe jólététől? Tőkés István vállalta – amint Pál apostolnál olvashatjuk –, hogy mindenkor testében hordozza az övéinek

nyomorát és reményét, fogyatkozását és gyarapodás utáni vágyát, megtöretését és küzdelmeit, vereségét és győzelmeit. Utolsó pillanatáig harcolt. A szellem és a lélek fegyvereivel harcolt. Értünk és az igazságért harcolt. Harcolt, mert tudta és hitte: az igazság szabadabbá tesz. Ez a nemes harc volt életének zsinórmértéke, ez tette szabad emberré a megcsalt remények idején is: háborúban, diktatúrában, demokráciában. Az ő szabadsága belülről fakadt, önmagában, saját magában őrizte, éltette azt a magyar életet, amelyet a hit és a kultúra teremtett ezen a tájon. Sohasem kételkedett abban, hogy egyedül ez a hit és ez a kultúra töltheti meg újra magyar szóval és élettel Erdély falvait és városait a 21. században.

Tőkés Istvánnal annak a nagy nemzedéknek utolsó képviselője távozott most közülünk, akiknek élete ott kezdődött el, ahol a történelmi Magyarországé véget ért. Ők voltak azok, akiknek az a sors jutott osztályrészül, hogy a nagy háborúban és a rákövetkező hatalmi döntések nyomán részeire hullott nemzet számára megőrizték az egészet, az összetartozót. Nekik kellett továbbadniuk a magyarság megmaradásának evangéliumát a családban, az iskolában, a templomban és a közéletben. Életükkel kellett példát mutatniuk azok előtt, akik tudták, vagy tudták is, meg nem is, mit jelent az erdélyi történelem és kultúra, az erdélyi magyar élet.

Tőkés István élete egyszerre gyökerezett ebben a magyar világban, s törekedett olyan szellemi magaslatokra, ahol a nép, az egyház iránti felelősség összefonódott Európa és az egész világ jövője iránt érzett aggodalommal. A választottak kiváltsága ez. Úgy élni, hogy a hely, az életük tere, ahová küldetésük köti őket, nem felejteti el velük az egész teremtett világ iránt érzett felelősséget. Ő éppen itt, ezen a helyen olvasta, hitte, hirdette az egész emberiség nagy könyvének, a Bibliának a teljességet átfogó ígét. Így lehetett neki Kolozsvár a világ közepe, s így lehetett nekünk ez a szöszék életünk tájolási pontja. Így láthatta meg minden teremtmény szenvedésében és reménységében az ő saját baját és reménységét; s így láthatta meg a mi magyar sorsunkban az egész emberiség sorskérdéseit. Legkedvesebb zsolttára tanította arra, hogy *az anyaméh gyümölcse jutalom* (Zsolt 127,3). Életének hűségese társával ezért erős fiakat és lányokat neveltek arra a szolgálatra, amit ők maguk is végeztek.

Azok nevében búcsúzom most tőle, akik hálával és köszönettel tartoznak az életéért, a hitéért, a hűségéért, a bátorságáért, a tanításáért és a tudományáért. Azok nevében, akiknek az a felelőssége, hogy ne merüljön feledésbe, ne tűnjön el értelmetlenül az, amit ő adott nekünk, magyaroknak. Legyen ott egész élete és minden szava a 21. század magyarságának szellemi, kulturális kincstárában. Szolgáljon tanulságul egész életútja mindazoknak, akik a közéletben – ahogyan ő fogalmazott egyik utolsó levelében, idézem: „védeni hivatottak, ami védhető”. Védni, ami védhető és építeni, ami építhető. Kolozsváron, Vásárhelyen, Budapesten, Szabadkán, Kassán, Beregszászon. Mert lehet és kell is építkezni abból az anyagból és szellemből, melyet az elmenő magyarok, a Házsongárdi temetőben nyugvók hagytak itt nekünk.

Tőkés István szövétnek volt, amely „nem hagyja abba az isteni világosság sugárzását, míglén maga el nem ég, avagy erőszak el nem oltja”. Most, hogy ez a szövétnek itt, a földön kialakult, ezernyi gyertya fényében él tovább küldetése mindazok életében, akik ezt a fényt tőle kapták.

Emléke legyen áldott!
Soli Deo Gloria!

Orbán Viktor

Magyarország miniszterelnöke

Bérc és rózsák

Bérc, amelyet a felkelő nap világít meg, hogy aztán fellegekbe burkolózzék. Ilyennek láttam Tőkés István professzor urat az 1970-es években, amikor másodéves teológusdiákként én is hallgatni kezdtem újszövetségi előadásait.

Óráit reggel nyolctól tartotta, amikor mi éppen csak ébredtünk. Ő viszont frissen lépett az emelvényre helyezett katedrához, és még álltában is energiát sugározott. Aztán a korai órák megtartása után egyházkerületi főjegyzői teendőinek vagy éppen a *Református Szemle* szerkesztésének munkafellegeibe burkolózott szemünk elől. (1973-tól 1984-ig ő volt a *Református Szemle* főszerkesztője).

Ez az egyenes tartású, határozott és erős ember, akire fel kellett tekintenünk a tanítványok padjaiból, főhajtásra készített. Főhajtásra a Bibliát ihlető Szentlélek Isten előtt. Ugyanis előadásait imádsággal kezdte. Sohasem fogott az Újszövetség adott szövegrészének magyarázatába úgy, hogy ne könyörgött volna a Lélek megvilágosításáért. Ezzel véste belénk azt, amit szóban már az első órán tanított, hogy a szükséges tudományos módszert meg kell előznie az írásmagyarázó nyitott és engedelmes alázatának. Ő komolyan vette és magáévá tette Luther hármaskérését, aki ezzel kezdett az exegézis munkájához: *Te taníts, te taníts, te taníts engem, Uram!*, illetve Bengel írásmagyarázati szabályát: *Alkalmazkodj mindentől a szöveghez, s a szöveget alkalmazd magadhoz.* S akik többször hallottuk prédikálni őt, észrevehettük, hogy a textus felolvasása és az igehirdetési szolgálat előtt, gyakran és következetesen énekeltette és énekelt: *Jövel, Szentlélek Úristen...*

Exegézis-előadásai életteljesek voltak. Azokat az újszövetségi szövegrészleteket magyarázta rendre, amelyekkel éppen foglalkozott, és amelyek elevenen lüktettek benne, s így egyszerűsrettel végzett „fáradozásának” – ezzel jellemezte az írásmagyarázatot – friss gyümölcsseit adta élénk. Ezek később beépültek kiadott köteteibe, a filippibeliekhez és a korinthusiakhoz írt két levélhez készített kommentárjaiba.

A kolozsvári Református Theológiai Fakultáson, ahova 1933 őszén iratkozott be, Kecskeméthy István és Maksay Albert bibliikusprofesszorok keltették fel benne a bibliai nyelvek és az újszövetségi tudományok iránti érdeklődést. A kiváló képességű ifjú jeles mesterek keze alatt formálódott. Ószövetségi ismer-